

oboru tvorby výukových videoprogramů, vzdělávacích a jiných programů pro aplikaci výpočetní technikou, pedagogickou aplikaci databázových systémů a v paletě dalších směrů. Jsem přesvědčen, že tyto dovednosti by budoucí pedagog na - řečneme tomu - burze pracovních sil v tržním ekonomickém systému velice dobře uplatnil.

Dovoďte mi závěrem, abych vyslovil myšlenku, že významnou pomocí při hledání optima smyslu i prostoru pro tento studijní předmět, by bylo vytvoření celostátní předmětové komise a koordinace našeho úsilí na jednotlivých učitelských fakultách ve prospěch přípravy našich studentů. Rádi bychom se na práci takové komise podíleli.

Muzeopedagogika v přípravě učitelů

Vladimír Jůva

V poslední době se věnuje zvýšená pozornost otázkám hlubší integrace jednotlivých prvků výchovně vzdělávacího procesu. Škole nadále přísluší centrální úloha při formování mladé generace, zvyšují se však výchovné možnosti dalších činitelů a prohlubuje se jejich spolupráce se školou. Muzea a galerie, jako typická kulturní zařízení, se na tomto procesu významně podílejí. Jejich spolupráce se všemi články výchovně vzdělávací soustavy se stává cílevědomější, uvědomělejší a efektivnější. Markantní výsledky můžeme pozorovat např. v USA, kde muzea tradičně úzce spolupracují se školami všech typů, mnohá významná muzea vznikla přímo jako součásti škol, v Evropě pak zvláště na německé půdě, kde se otázkám výchovného využití těchto zařízení věnuje tradičně velká pozornost.

V našich podmínkách se zdá, že praxe v této oblasti někdy předbíhá teorii. Muzejnictví i spolupráce muzei se školami má u nás také bohaté tradice, i když patrně především ekonomické okolnosti neumožňují vytváření takových rozsáhlých, výrazně pedagogicky orientovaných zařízení, jako jsou např. světová dětská muzea. Naše pedagogická literatura tuto významnou výchovně vzdělávací oblast odráží jen zčásti. Tento fakt se projevuje i v nedostatečné přípravě budoucích učitelů pro kvalitní využívání spolupráce školy s kulturními zařízeními.

Výzkum názorů budoucích učitelů na spolupráci s muzei a galeriemi závěry výzkumného úkolu RŠ - IV - 01 / 021 Kulturní zařízení jako součást

společenského prostředí a jejich spolupráce se školou) ukázal, že jsou si vědomi širokých výchovně vzdělávacích možností těchto zařízení. Adepti učitelství však nemají prakticky žádné konkrétní informace o možnostech jejich využití, nevědomují si přínos této spolupráce a nejsou ani připraveni na plnohodnotné provedení takovéto akce. Částečně je tato situace lepší u budoucích učitelů dějepisu, biologie, nebo výtvarné výchovy, kde oborová metodikové těmito otázkám věnují tradičně pozornost.

Závěry výzkumu potvrdily hypotézu, že nabízené služby kulturních zařízení pro školy nejsou dostatečně efektivně využívány. Dále se ukázalo, že rozhodujícím článkem ve využívání těchto služeb je učitel, a to i v podmínkách centralisticky a administrativně řízené výchovy školní i mimoškolní, např. v rámci celostátního systému Mládež a kultura. Dominantní postavení učitele vyplývá ze skutečnosti, že pouze on může a musí připravit sebe a svoji třídu na vlastní akci, zajistí uje s pracovníky muzea nebo galerie průběh akce a zabezpečuje její následně efektivní výchovně vzdělávací využití. Šetření se zaměřilo i na samotné žáky (především brněnských základních škol). Jejich jednoznačně pozitivní vztah k muzeím a galeriím také potvrdil výchozí pracovní hypotézu (jsme si samozřejmě vědomi, že však byl často výrazně ovlivněn snahou spíše "uniknout" ze stereotypu školního prostředí, než opravdovým zájmem).

Učitel by měl mít možnost více se projevat jako opravdový tvůrčí pracovník, který by měl mít více prostoru pro své originální a individuální řešení výchovně vzdělávací praxe, a to jak v rovině obsahové, tak především v rovině didakticko-metodické. Často se ozývají hlasy, které kritizují jednotvárnost výuky na našich školách. Výrazným oživením a zpestřením vyučovacího procesu i možností tvořivého přístupu učitele může být využití expozic i krátkodobých výstav muzeí a galerií, a to za využití všech pedagogických a didaktických podnětů. Podstatné pak není množství provedených akcí, které jsou náročné z ekonomického, časového i organizačního hlediska, ale pouze jejich výsledný výchovně vzdělávací efekt. Zanedbatelné není ani vytváření kladných postojů u žáků ke kulturním zařízením (řada muzeologických výzkumů ukazuje, že návštěva žáků v muzeu dokonce podněcuje k prohlídce muzea i jejich rodiče).

Teoretické a praktické otázky výchovného využití muzeí a galerií (v mezinárodní terminologii se používá pojem muzea pro všechna zařízení oblasti výstavnictví) řeší muzeopedagogika, kterou jedna z posledních reprezentativních německých publikací rozsáhlého kolektivu předních německých muzeopedagogů pod vedením Marie-Louise Schmeerstrumové z roku 1990 Muzeumpädagogik: Grundlagen und Praxisberichte charakterizuje jako speciální pedagogickou disciplínu, jejímž předmětem je souhrnné pedagogické dění, které je vlastní moderní výstavní činnosti. Tradičně jednou ze základních otázek, které muzeopedagogika věnuje pozornost, je problematika spolupráce muzeí se školami všech stupňů a typů (od předškolních zařízení po např. lidové

university pro občany staršího věku). Příprava učitelů by měla alespoň informativně pokrýt tuto oblast širokých výchovně vzdělávacích možností. Každý učitel by jistě dokázal již sám tvořivě aplikovat obecné muzeopedagogické požadavky na vlastní praxi.

Využití muzeopedagogických postulátů není ničím zcela novým. V podstatě pouze přispívají k naplnění mnohých myšlenek významných pedagogických myslitelů minulosti, např. J. J. Pestalozziho, J. Deweye, G. Kerschensteinerů, M. Montessoriové ad. Mnohá východiska nacházíme také v díle J. A. Komenského, který ve své Všenápravě geniálně předpověděl požadavek na zřízení velkorysého vzdělávacího zařízení - " zahrady utěšené požívané", který je naplněn až v posledních desetiletích a obsahově odpovídá definici muzea Mezinárodní muzeologické rady ICOM, která ho charakterizuje jako instituci ".....bez výdělečných cílů ve službách společnosti, která shromažďuje, uchovává, komunikuje a zvláště vystavuje pro účely studia, výchovy a potěšení hmotné doklady vývoje přírody a člověka". Muzeologové často připomínají Komenského pojetí předmětnosti a názornosti, na jeho požadavek manipulace s objekty plně navazují světová dětská muzea. Komenský přesně vystihl, že ani nejnázornější kniha nemůže přiblížit všechny atributy zkoumané oblasti. Ve své předmluvě k Orbis pictus doporučuje, aby takovéto objekty byly žákům předvedeny v originální podobě. Zde mají právě muzea své nezastupitelné místo.

Má-li spolupráce škol s muzei a galeriemi takový význam pro rozvoj žákovy osobnosti, je potřebné z tohoto hlediska obohatit i přípravu učitelů škol všech stupňů. Základní otázky muzeopedagogiky je možno průběžně a organicky začlenit do vysokoškolské výuky pedagogických disciplín, aniž tím studující nějak zvláště přetížíme. Tak například při analýze metodologických otázek v rámci obecné pedagogiky lze zařadit i partii o muzeopedagogice jako specifické pedagogické disciplíně a o jejím poslání. Také dějiny pedagogiky mají - zvláště v nové době - četné příležitosti, jak vyzvednout úlohu muzei a galerii ve výchově a jak na jejich půdě aplikovat podněty takových myslitelů, jako byl Komenský, Rousseau, Pestalozzi, Dewey i další. Velkou příležitostí pro rozbor základních otázek, týkajících se postupu při přípravě, provedení a využití návštěvy muzea nebo galerie, nám poskytuje vysokoškolský kurs didaktiky. V rámci didaktiky se můžeme na muzeum podívat i jako na specifickou didaktickou laboratoř s bohatou paletou technických prostředků současné muzejní prezentace. Muzeopedagogická teorie i praxe vhodně zapadá do teorie výchovy, kde může přispět k řešení nejrozmanitějších výchovných oblastí, i těch, které jsou zanedbávané. Muzea a galerie zvláště citlivě, názorně a emotivně participují na výchově hodnotové orientace, na výchově individuálních zájmů, na citové výchově, na estetické výchově, na výchově vlastenecké, ekonomické, ekologické i na výchově dějinami. Význam muzeopedagogiky je zde markantní v systému mimoškolní výchovy a v kontextu pedagogiky volného času. Zvláštní možnosti

pak poskytuje muzeopedagogickému poučení studium oborových didaktik, ve kterých by měl být student seznámen s oborovými muzei, jejich prezentačními možnostmi a s metodikou spolupráce školy s danou institucí.

Vysoká škola může v tomto smyslu dát ovšem jen první podněty. Vše záleží na učitelově zájmu, na jeho rozhledu, na jeho ochotě i schopnosti obohatit výchovně vzdělávací činnost se žáky o tuto novou a moderní dimenzi - o pravidelnou a podnětnou spolupráci s kulturními institucemi.

Literatura:

- Beneš, J.: Komenský a muzea, in: Muzeologické sešity, 1971, III, s. 55 -60.
Beneš, J.: Muzeum a výchova, Praha, Ústav pro informace a řízení v kultuře, 1980.
Kolb, P. L.: Das Kindermuseum in den USA, Frankfurt (Main), Haag + Herchen Verlag 1983.
Komenský, J. A.: Didaktika velká, Brno, Komenium 1948.
Komenský, J. A.: Orbis pictus, Praha, Fr Borový 1941
Komenský, J. A.: Vybrané spisy J. A. Komenského, svazek IV, Praha, SPN 1966.
Schmeer - Sturm, M. - L. a kol.: Museumspädagogik: Grundlagen und Praxisberichte, Goppingen, Pädagogischer Verlag Burgbucherei Schneider GmbH 1990.
Význam spolupráce múzea a školy, Košice, Východoslovenské vydavateľstvo 1973.

Náměty z teorie mravní výchovy v profesionálním výcviku studentů učitelství

Stanislav Střelec

Těžisko praktické přípravy budoucích učitelů k výkonu povolání spočívalo na pedagogických fakultách v osvojování a rozvíjení oborově didaktických (metodických) dovedností. Do slůvní základní linie průpravy k učitelské způsobilosti se dostala teoretická a hlavně praktická příprava na řešení rozmanitých výchovných situací, ve kterých se učitel ocitá jako vychovatel svých žáků, člen pedagogického sboru školy, rádce a spolupracovník rodičů a při některých dalších specifických rolích. O tom, že by měla být věnována této stránce přípravy učitelů v současnosti i v budoucnu větší pozornost, svědčí řada poznatků. K těm, kteří žádají, aby teoretická a praktická "výzbroj" pro specifické výchovatelské úkoly byla co nejlepší, patří nezřídka i samotní studenti. Toto ve své podstatě příznivé zjištění však neznamená, že je absolutní většina studentů nakloněna tomu, aby využívala bez výhrad všechny nabízené příležitosti k získání dobrých základů své profesionální erudice. K překážkám, které zatím v tomto směru u nezanedbatelného počtu posluchačů překonáváme, patří vedle pohodlnosti a lenosti jejich omezený kulturní rozhled a